

Predátorské časopisy: praktiky jejich vydavatelů a jak se jim bránit

Jiří Kratochvíl, Lukáš Plch

Knihovna univerzitního kampusu MU, Brno

Souhrn

V současnosti se autoři publikující ve vědeckých časopisech potýkají s rizikem publikování v tzv. predátorských časopisech. Jedná se o časopisy parazitující na jinak ušlechtilé myšlence hnutí Open Access zpřístupnit čtenáři zdarma aktuální vědecké poznatky. Predátorské tituly ovšem na rozdíl od těch renomovaných v režimu Open Access rezignují na kvalitu recenzního řízení a publikují i texty nízké odborné úrovně. Základními znaky predátorských časopisů jsou velmi rychlé, či dokonce žádné recenzní řízení, netransparentní informace o autorských poplatcích za vydání článku, klamání potenciálních autorů napodobováním názvů zavedených časopisů a lživým tvrzením o indexaci časopisu v renomovaných databázích či přiděleném impakt faktoru. Preventivními opatřeními proti publikování v predátorských časopisech či čerpání informací z nich je pečlivá kontrola věrohodnosti informací na webu časopisu, ověření indexace časopisu na Beallově seznamu a v databázích Web of Science Core Collection, Scopus, ERIH PLUS a DOAJ či zjištění povědomí o časopisu mezi ostatními vědci a jejich zkušeností s ním. Bez těchto nezbytných kroků autoři podstupují zvýšené riziko publikování v nekvalitním časopise bez možnosti získání bodového ohodnocení Rady pro výzkum, vývoj a inovace a především poškození jejich pověsti a dobrého jména jejich domovských institucí u odborné veřejnosti.

Klíčová slova: akademické psaní – lékařské časopisy – Open Access – predátorské časopisy – predátorští vydavatelé – vědecké publikování

Predatory journals: how their publishers operate and how to avoid them

Summary

Authors who publish in scientific or scholarly journals today face the risk of publishing in so-called predatory journals. These journals exploit the noble idea of the Open Access movement, whose goal is to make the latest scientific findings available for free. Predatory journals, unlike the reputable ones working on an Open Access basis, neglect the review process and publish low-quality submissions. The basic attributes of predatory journals are a very quick review process or even none at all, failure to be transparent about author fees for publishing an article, misleading potential authors by imitating the names of well-established journals, and false information on indexing in renowned databases or assigned impact factor. Some preventive measures against publishing in predatory journals or drawing information from them are: a thorough credibility check of the journal's webpages, verification of the journal's indexing on Beall's List and in the following databases: Web of Science Core Collection, Scopus, ERIH PLUS and DOAJ. Asking other scientists or scholars about their experience with a given journal can also be helpful. Without these necessary steps authors face an increased risk of publishing in a journal of poor quality, which will prevent them from obtaining Research and Development Council points (awarded based on the Information Register of Research & Development results); even more importantly, it may damage their reputation as well as the good name of their home institution in the professional community.

Key words: academic writing – medical journals – Open Access – predatory journals – predatory publishers – scientific publications

Úvod

Současným vědeckým světem hýbe problém predátorských vydavatelů a tzv. predátorských časopisů. Atribut „predátorský“ bývá užíván proto, že hlavním cílem těchto vydavatelů je snadný finanční zisk, kvůli kte-

rému rezignují na obvyklý proces recenzního řízení (peer review) před vydáním článku a vybírají za to od autorů poplatky. V důsledku tohoto jejich konání se do vědecké komunity dostává nemalé množství neověřených, ne-li přímo zkreslených či falešných informací. V současnosti

je proto zcela nezbytné, aby vědečtí pracovníci při získávání i publikování vědeckých informací věnovali maximální pozornost kvalitě informačního zdroje. Cílem tohoto příspěvku, který stručně shrnuje a aktualizuje informace z webové stránky věnované predátorským časopisům, kterou autoři spravují [1], je představit praktiky predátorských vydavatelů široké odborné veřejnosti, zvláště pak odborníkům z lékařských oborů, kteří jsou nejčastější cílovou skupinou predátorských vydavatelů.

Původ predátorských časopisů

Původ predátorských časopisů se spojuje s poškozovacím jinak ušlechtilé myšlenky hnutí Open Access (OA) volně šířit vědecké poznatky. Myšlenkou OA je otevřený přístup čtenáře ke kvalitní odborné literatuře bez finančních či technických bariér a případné finanční náklady za zpřístupnění textu nese autor či jeho instituce, nikoli čtenář. Časopisy hlásící se k hnutí OA a usilující o vysokou odbornou úroveň dodržují obvyklý proces recenzního řízení, během něhož jsou autory předložené texty před publikováním posouzeny editorem a jím zvolenými nezávislými recenzenty [2]. Protože jsou s publikováním spojeny finanční náklady (např. za grafické zpracování přijatého textu), které musí někdo uhradit, lze se v současnosti setkat se dvěma modely financování časopisů v režimu OA:

- otevřený časopis zpřístupňující plné texty zdarma s tím, že vzniklé náklady za publikování hradí autor formou autorských poplatků, nebo vydavatel časopisu
- hybridní model časopisu, do něhož je přístup k plným textům čtenáři zpoplatněn vyjma publikací, za jejichž volné zpřístupnění čtenářům autoři zaplatili vydavateli poplatek [3,4]

Predátorští vydavatelé parazitují na myšlence hnutí OA a poškozují je v očích odborné veřejnosti právě tím, že požadují od autorů uhrazení autorského poplatku za volné zpřístupnění jejich textů čtenářům, přičemž na rozdíl od kvalitních časopisů v režimu OA rezignují na kvalitu recenzního řízení (např. je realizováno v řádu několika dní, nebo neproběhne vůbec, editor si doručené články či recenze nepřečte aj), vytvářejí fiktivní redakční rady, napodobují názvy skutečných časopisů či lžou o evidenci jejich periodik v databázích Web of Science Core Collection, Scopus či jiných prestižních databázích. Těmito praktikami se snaží vyvolat v autorech dojem vysoké prestiže časopisu a motivovat je k publikování v něm, ačkoliv ve skutečnosti je jediným cílem finanční zisk z autorských poplatků bez ohledu na odbornou úroveň publikovaných textů [2,5].

V důsledku aktuálního vývoje v oblasti vědeckého publikování v Evropské unii, která podmiňuje čerpání grantové podpory z rámcového programu Horizon 2020 publikováním vědeckých výsledků v režimu OA [6,7], budou autoři opakovaně konfrontováni s rizikem, že poskytnou svou publikaci namísto do relevantního OA časopisu do časopisu predátorského. Bude – a vlastně již nyní je – zcela nezbytné, aby se autoři byli schopni samostatně rozhod-

nout, zdali je časopis, ve kterém chtějí publikovat, relevantním titulem v režimu OA, nebo titulem predátorským.

Beallův seznam predátorských časopisů a vydavatelů

Na první známky predátorských praktik ve vědeckém publikování upozornil již v roce 2008 Tim Hill, majitel novozélandského vydavatelství Dove Medical Press publikujícího v režimu OA [8]. O 2 roky později Jeffrey Beall, knihovník z americké University of Colorado Denver, zveřejnil na svém blogu Scholarly Open Access (<https://scholarlyoa.com>) seznamy predátorských vydavatelů a časopisů – tzv. Beallův seznam. V roce 2012 Beall definoval a v dalších letech aktualizoval kritéria [9], podle nichž lze predátorské vydavatele a časopisy identifikovat, a od té doby se soustavně věnuje problematice predátorství ve vědeckém publikování. Bohužel v polovině ledna 2017 přestal být tento blog dostupný a není dosud známo, zdali bude obnoven. Do jeho zrušení na něm Beall pravidelně zveřejňoval zjištění o nových vydavatelích a jejich praktikách a průběžně aktualizoval zmíněné seznamy. Zároveň se na tomto blogu pod odkazem „Other pages“ věnoval tzv. hijacked journals (predátorským časopisům napodobujícím identitu relevantních časopisů) a misleading metrics (metrikám napodobujícím scientometrické indikátory z databázi Web of Science Core Collection a Scopus).

Hlavní znaky a praktiky predátorských časopisů a vydavatelů

Predátorské časopisy se vyznačují mnoha společnými znaky poukazujícími na jejich pochybný přístup k vědeckému publikování a odhalujícími jejich snahy zmást potenciální autory a přimět je za úplaty k publikování. V následujícím textu jsou popsány aktuálně známé nejvýraznější znaky predátorských časopisů a vydavatelů, ve většině případů doplněné konkrétními příklady z nedávné minulosti.

Absence kvalitního recenzního řízení

Jak již bylo uvedeno, zcela stěžejním znakem predátorských časopisů je jejich rezignace na kvalitní recenzní řízení, které by zajistilo skutečně odborné posouzení zasláných článků. V predátorských časopisech je obvyklé, že články jsou editorem přijaty k publikování v řádu několika dní, ačkoliv obvyklá doba recenzního řízení bývá asi 6 týdnů [10]. Existují proto oprávněné, a dokonce již potvrzené obavy (viz dále), zda editor texty vůbec čte. Jinými slovy pro predátorské časopisy není důležitá odborná kvalita textu, ale ochota autora za vydání svého článku zaplatit.

Jako příklad situace, v níž jsou na místě pochybnosti o tom, že proběhlo řádné recenzní řízení, může sloužit časopis *Oncotarget*. Ačkoliv je tento titul evidován v databázi Web of Science a pro rok 2015 mu byl vypočten impakt faktor 5,008, vykazuje v současnosti hned několik atributů typických pro predátorské časopisy. Předně došlo k výraznému nárůstu průměrného počtu publikovaných článků v jednom čísle časopisu z 10 na 113, při-

čemž řada z nich byla vydána po nezvykle rychlém recenzním řízení trvajícím jeden den, případně týden (obr. 1). Dále je v redakční radě nepravdivá afilace Roswell Park Cancer Institute, Buffalo, NY u editora Mikhaila V. Blagosklonnyho, který ve skutečnosti mezi zaměstnanci této instituce nefiguruje (viz <https://www.roswellpark.edu/directory>). V neposlední řadě byl *Oncotarget* označen za predátorský i prestižním časopisem *British Medical Journal* kvůli publikování článku se zfalšovanými daty [11,12].

Uvedený příklad časopisu *Oncotarget* naznačuje možnou rezignaci editora a redakční rady na samotné recenzní řízení. V nedávné době byli někteří autoři vyzkoušeli reakci editorů predátorských časopisů a zaslali jim smyšlené články. Nejkriklavějším příkladem absolutní rezignace editora na kontrolu došlých textů je případ autorů Davida Mazières a Eddie Kohlera, kteří na protest proti neustálým výzvám k publikování v predátorských časopisech vytvořili článek obsahující pouze opakující se formulaci „Get me off Your Fucking Mailing List“ a zaslali jej do časopisu *International Journal of Advanced Computer Technology*. Editor časopisu oběma autorům odpověděl, že článek je excelentní a po několika kosmetických úpravách akceptovatelný k vydání, ke kterému však nedošlo, protože Mazières a Kohler pochopitelně neuhradili autorský poplatek [2].

V českém prostředí měli stejnou zkušenost – tentokrát s časopisem *Mediterranean Journal of Social Sciences* – Jaroslav Švelch, Tereza Krobová a Jan Švelch z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, kteří pod fiktivními příjmeními Babinský a Krejčíř napsali článek obsahující záměrné jazykové i faktické chyby, a dokonce i přiznání, že předloženým textem chtějí poukázat na neetické praktiky publikování v predátorských časopisech [13]. Navzdory tomu všemu editor časopisu článek přijal a po uhrazení autorského poplatku nechal text vydat [14].

A konečně z pohledu recenzenta má zkušenost s laxním přístupem editora k recenznímu řízení i Jiří Kratochvíl, spo-

uautor tohoto článku [1]. Ve snaze přilákat potenciální autory k publikování editor časopisu *International Journal of Educational Policy Research and Review* požádal Kra-

Obr. 1. Ukázky dvou článků z časopisu Oncotarget s neobvykle rychlým recenzním řízením

Obr. 3. E-mail s výzvou k publikování disertační práce jako monografie

tochvíla o recenzování článku s následnou nabídkou možnosti vydat vlastní text a zcela oproti zvyklostem mu do e-mailu již přidal příslušný článek k recenzování s poznámkou, aby v případě nezájmu text přeposlal jinému recenzentovi. Kratochvíl se záměrem otestovat redakční práci časopisu vepsal do editorem zasláného formuláře pro recenzenty záměrně nekvalitní angličtinou smyšlené hodnocení se vzájemně vyvracejícími se závěry a pod fiktivním jménem Joseph A. Schweyk je zaslal editorovi. Editor takřka obratem poděkoval za zasláný posudek s nabídkou publikovat ve jmenovaném časopise. Ačkoliv recenzovaný článek nebyl dosud časopisem vydán, faktem je, že se editor nad rozporuplným posudkem nijak nepozastavil a dodatečně na něj nijak nereagoval.

Opakující se výzvy časopisů k publikování

Ve srovnání se zavedenými relevantními periodiky se predátorské časopisy vyznačují doslova bombardováním potenciálních autorů e-maily s výzvou k publikování v časopise, který je přitom mnohdy oborově mimo autorovo portfolio [15]. Příklady takových e-mailů jsou i zprávy zasláné před časem jednomu z autorů tohoto článku od redaktora časopisu *Merit Research Journal of Medicine and Medical Sciences* a redaktorky vydavatele Lambert Academic Publishing. V prvním případě byly prvky typickými pro predátorské časopisy informace o falešném scientometrickém indikátoru Impact factor Value imitujícím skutečný impact faktor a tvrzení o zařazení časopisu do Thompson Reuters Research ID napodobujícím název společnosti Thomson Reuters a jejich produktu ResearcherID sloužícím nikoli k indexaci časopisů, ale k identifikaci autora (viz zvýrazněné pasáže v obr. 2 a 3). V druhém případě z roku 2010 se jednalo o pozvánku k publikování disertační práce jako monografie, přičemž na nedůvěryhodnost zprávy poukazují skutečnosti, že redaktorka údajně objevila adresáta přes citaci jeho práce v oboru medicíny a že navrhuje vydání jeho disertace, ačkoliv ten nikdy nic z oblasti medicíny nepublikoval a disertaci dopsal a obhájil až v roce 2013.

Netransparentní informace o autorských poplatcích

Za účelem finančního zisku podávají predátorští vydavatelé v nejednom případě ne zcela konkrétní informace

o výši autorských poplatků. Autoři se tak nejednou dostávají do situace, že jimi očekávaná výše autorských poplatků je ve výsledku vyšší [9]. Například vydavatel OMICS International v instrukcích pro autory časopisu *Journal of Cancer Clinical Trials* (<http://www.omicsonline.org/instructions-cancer-clinical-trials.php>) uvádí konkrétní výši autorských poplatků v tabulce, pod níž je však upozornění, že konečná cena může být odlišná, např. kvůli nutnosti dalších typografických úprav textu, většímu rozsahu stran apod. Potenciální autor tak ve skutečnosti neví, jaká bude konečná výše autorských poplatků.

Napodobování názvů důvěryhodných časopisů a hijacked journals

Vydavatelé predátorských časopisů parazitují na zavedených a kvalitních odborných periodikách vydáváním titulů s názvy velmi podobnými názvům časopisů v daném oboru prestižních. Změna slovosledu v názvu nebo přidání či odebrání členu, předložky či nějakého slova má za cíl zmást potenciální autory a přimět je k publikování jejich textu v predátorském časopise (tab. 1).

Někteří predátorští vydavatelé posouvají však své praktiky ještě dál, když se snaží převzít vedení renomovaného časopisu, využít jeho známosti mezi odbornou veřejností a postupně do něj zavádět své predátorské praktiky. Tak dochází k vytváření tzv. hijacked journals, při němž vydavatel vytvoří identický či téměř identický duplikát webové stránky renomovaného časopisu včetně jeho scientometrických metrik (zejména impact faktoru) nebo vytvoří webovou stránku pro časopis jinak vydávaný výhradně v tištěné podobě [16–18]. Autor je takto klamně vyzván, aby své články,

Obr. 4. Nahoře web skutečného časopisu Sylwan, dole web jeho predátorského protějšku

Tab. 1. Příklady názvů zavedených časopisů a jejich predátorských protějšků

renomovaný časopis (vydavatel)	predátorský časopis (vydavatel)
Bioinformatics (Oxford University Press)	Bioinformation (Biomedical Informatics Ltd)
Clinical Case Reports (John Wiley & Sons)	Annals of Clinical Case Reports (neznámý)
Clinics in oncology: Breast cancer (Elsevier)	Clinics in Oncology (neznámý)
Journal of Evidence-Based Medicine (John Wiley & Sons)	Journal of Evidence Based Medicine and Healthcare (neznámý)

a hlavně poplatky za jejich vydání, poskytoval predátorskému vydavateli místo vydavateli skutečného časopisu. Za příklad časopisu s ukradenou identitou lze uvést periodikum *Sylwan*, k němuž predátorský vydavatel vytvořil nejen graficky velmi podobnou webovou stránku (obr. 4), ale i webovou adresu (skutečný *Sylwan* = <http://sylwan.ibles.waw.pl>, predátorský *Sylwan* = <http://sylwan.ibles.org>).

Druhou praktikou je převzetí vydávání důvěryhodného časopisu predátorským vydavatelem. To se stalo např. v případě časopisu *Genes & Cancer*, který byl do roku 2013 vydáván prestižním vydavatelstvím SAGE, od něhož převzala publikování Asset Publishing Group následně vystřídaná predátorským vydavatelem Impact Journals, LLC, vydávajícím mj. i výše zmíněný *Oncotarget*. V současnosti lze u časopisu již sledovat některé atributy narušující jeho důvěryhodnost. Prvním je podezřelá rychlé peer review, když např. v červenci a září roku 2016 byly v časopise publikovány články s recenzním řízením trvajícím pouze 2–3 dny [19,20]. Druhým je lživé tvrzení na úvodní stránce časopisu (<http://www.impactjournals.com/Genes&Cancer/>), že je titul členem organizace Committee on Publication Ethics (<http://publicationethics.org/members>) definující etická pravidla odborného publikování, ačkoliv ve skutečnosti ani časopis ani jeho vydavatel členem tohoto sdružení není.

Ještě horší osud potkal časopis *International Archives of Medicine* vydávaný do roku 2014 vydavatelstvím BioMed Central, divizí vydavatele Springer Nature ([\[springer.com/journal/13038\]\(http://springer.com/journal/13038\)\). V uvedeném roce bylo jeho publikování převzato vydavatelstvím iMed Pub, načež se u časopisu vyskytly typické znaky pro predátorské časopisy – v době vzniku tohoto článku \(listopad roku 2016\) na webu časopisu \(<http://www.intarchmed.com/>\) nebylo zveřejněno obsazení redakční rady, v údajích o časopisu bylo lživé tvrzení o vyšší impakt faktor, ačkoliv tento titul nebyl nikdy v Journal Citation Reports sledován, a od roku 2016 byla v databázi Scopus ukončena indexace tohoto titulu.](http://link.</p>
</div>
<div data-bbox=)

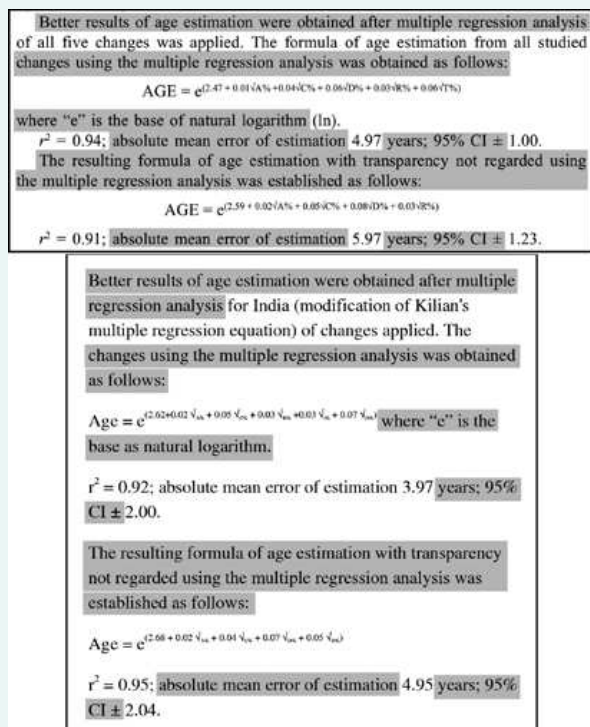
Problémy s redakční radou

Redakční rada je jeden z nejdůležitějších orgánů časopisu disponující rozhodovací pravomocí ohledně obsahu a tematického zaměření časopisu. Vytváří také strategie a vize vydávání časopisu a její prestiž se odráží na kvalitě celého periodika. Bohužel se stává, že jména známých osobností na poli vědy jsou v seznamech členů redakčních rad predátorských časopisů obvykle uváděna bez jejich vědomí a souhlasu. Tyto osobnosti se mohou dostat do seznamů i vědomě, pokud si neověřily charakter časopisu a kladně odpověděly na e-mail predátorského časopisu/vydavatele či vyplnili osobní údaje do jeho formuláře.

Příkladem vědomé účasti v redakční radě predátorských časopisů je Mark S. Kindy, proděkan z farmakologické fakulty na University of South Florida, který byl do letošního roku – než na to upozornil Jeffrey Beall – šéfredaktorem predátorských časopisů *International Journal of Neuropathology*, *Internal Medicine: Open Access*, *Journal of Immunology and Immunotherapeutics*, *Scholar's Advances in Animal & Veterinary Research* a *Austin Alzheimer's and Parkinson's Disease* [21]. Naopak pochybnosti o vědomé účasti v redakční radě lze mít v případě Jamese A. Radoseviche z University of Illinois a Salila K. Dase z Meharry Medical College v USA, kteří figurují v redakční radě časopisu *Journal of Cancer Clinical Trials*. Na webové stránce časopisu (<http://www.omicsonline.org/editorial-board-cancer-clinical-trials.php>) se totiž u jejich jmen vyskytují dopisy akceptující jejich začlenění do redakční rady (acceptance letter), které jsou v podobě prostého wordovského dokumentu v prvním případě s větou „I would be happy to help out. Sign me up. James Radosevich“ a v druhém případě s „Dear Mr. Howell: It will be my pleasure to serve as a member of the Editorial Board. Thanks and best regards“ a Daseovou adresou.

Dalším velmi častým poznávacím znakem týkajícím se redakční rady je původ jejich členů převážně z tzv. zemí třetího světa [9]. Ačkoliv neexistují konkrétní kritéria míry mezinárodnosti redakční rady, nelze přehlížet fakt, že v současnosti jsou lídry vědeckého vývoje státy v Severní Americe, Evropě, Austrálii a východní Asii (Čína, Japonsko, Jižní Korea), a absence zástupců těchto zemí v redakční radě může mít dopad na kvalitu odborné kontroly došlých článků. V neposlední řadě je znakem predátorského vydavatele uvádění jedné redakční rady pro více časopisů [9] a nově i jeho snaha dosáhnout finančního zisku nabídkou členství v redakční radě za poplatek [22].

Obr. 5. Nahoře ukázka z článku dr. Račanské, dole v predátorském časopise vydaný plagiát (shodné pasáže zvýrazněny)

Příkladem predátorského vydavatele, který uvádí fiktivní členy redakční rady a tutéž redakční radu pro více časopisů, je Progressive Academic Publishing. Na svých webových stránkách (<http://www.idpublications.org/>) uvádí výčet jím vydávaných časopisů, z jejichž webových stránek směřuje odkaz na redakční radu vždy na tentýž výčet osob. Přitom se jedná o periodika z různých vědních disciplín, např. stejná redakční rada se vztahuje jak k časopisu *European Journal of Business, Economics and Accountancy*, tak i k titulu *European Journal of Research and Reflection in Medical Sciences*. To pochopitelně vyvolává pochyby o kvalitě redakční práce, když se členové redakce mají vyjadřovat k zasláným publikacím mimo oblast jejich oboru. Pokud se jedná o fiktivnost členů redakční rady, jsou mezi jejími členy mj. A. Heidari z California South University v USA a Abdussalam Shibani z Coventry University ve Velké Británii. Přitom ale Heidari na několikastránkovém seznamu zaměstnanců California South University (viz <http://www.calsouthern.edu/academics/faculty/>) nefiguruje, stejně jako Shibani se nenachází mezi zaměstnanci Coventry University (viz <http://www.coventry.ac.uk/research/research-directories/researchers/>).

Nedostatečné kontaktní údaje

Dalším znakem jsou netransparentní kontaktní údaje spolu s uváděním obecných emailových adres, či pouze kontaktních formulářů [15]. Častým jevem jsou poštovní adresy vydavatelů, které jsou ve skutečnosti adresy soukromých domů, bytů nebo průmyslových zón (adresy lze ověřit např. v Google Maps funkcí Street View).

Misleading metrics a lživé tvrzení o sledování časopisů ve vědeckých databázích

Pro umocnění dojmu kvality a prestiže časopisu predátorští vydavatelé deklarují indexaci časopisu v mnoha databázích včetně citačních Web of Science Core Collection a Scopus. Přidělují jim rovněž klamavé metriky připomínající především nejznámější impakt faktor, když je nazývají General Impact Factor, Global Impact Factor, Cosmos Impact Factor apod. Příkladem časopisu s nepravdivým tvrzením o hodnotě impakt faktoru je již výše zmíněný časopis *International Archives of Medicines*, pro nějž ve skutečnosti nebyl impakt faktor v Journal Citation Reports nikdy vypočítáván. Klamavá metrika Impact factor Value byla naopak použita ve výše zmíněném zvacím e-mailu k publikování v časopise *Merit Research Journal of Medicine and Medical Sciences* (obr. 2).

Velké procento plagiátů

Průvodním znakem predátorských časopisů bývá někdy i plagiátorství. Některé články kopírují nebo řádně necitují původní informační zdroje [9]. V minulosti se oběti plagiátorských praktik stala např. dr. Račanská (za svobodna Vystrčilová) z Lékařské fakulty Masarykovy univerzity. Z jejího článku *Estimation of Age at Death Using*

Teeth [23] autoři Rai, Dhatarwal a Anand doslovně zkopírovali několik částí textu a bez odkazu na její původní práci je zveřejnili ve své publikaci *Five Markers of Changes in Teeth: An Estimating of Age* vydané v predátorském časopise *The Internet Journal of Forensic Science* [24]. Z ukázky srovnání obou článků (obr. 5) je doslovné převzetí textů zcela evidentní, přičemž vyvstává otázka – a tu již musejí zodpovědět příslušní odborníci – jestli vzorce a hodnoty uvedené v plagiátu nejsou nakonec smyšlené a zdali tak nebyl na veřejnost uveden zcela falešný výzkum.

Jak identifikovat predátora

Jakkoliv se čtenáři mohou některé praktiky predátorských vydavatelů jevit úsměvné, je v současnosti zcela v zájmu publikujících autorů pečlivě a důsledně prověřovat publikační praktiky každého vydavatele. To lze učinit ideálně kombinací těchto kroků:

1. pozorně si prohlédnout webovou stránku časopisu, nevykazuje-li některý z predátorských znaků, a pro rozhodnutí, zdali časopis je, či není predátorský, si ještě vypomoci následujícími ověřeními
2. v případě obnovení Beallova seznamu zkontrolovat, jestli časopis nebo jeho vydavatel v něm figuruje v tzv. Beallově seznamu ([https://scholarlyoa.com/>List of Standalone Journals/List of Publishers](https://scholarlyoa.com/>ListofStandaloneJournals/ListofPublishers)), pak-liže ano a při kontrole webu časopisu byl některý z predátorských znaků zjištěn, lze předpokládat, že se jedná o predátorský časopis
3. nefiguruje-li časopis či jeho vydavatel na Beallově seznamu a je evidován v databázi Web of Science Core Collection, Scopus nebo ERIH PLUS, lze předpokládat, že se jedná o zavedený a relevantní časopis, každopádně je vhodné ověřit si na jeho webu případnou přítomnost predátorských znaků
4. pokud časopis proklamuje publikování v režimu OA, ale přitom není evidován v databázi DOAJ – Directory of Open Access Journals (<https://doaj.org>), či jeho vydavatel nefiguruje na seznamu Open Access Scholarly Publishers Association (<http://oaspa.org/membership/members/>), je zcela nezbytné provést první dva výše uvedené kroky; v případě nalezení časopisu v DOAJ platí, že je-li u jeho záznamu zelené „zatržítka“, byla jeho kvalita a důvěryhodnost správcí adresáře ověřena
5. konzultovat s tuzemskými i zahraničními kolegy jejich zkušenosti s časopisy a vydavateli, podívat se na odbornou úroveň článků publikovaných v daném časopise a tamější rychlost recenzního řízení
6. v neposlední řadě rychlou a jednoduchou pomůckou může být i portál *Vím, kde publikuji* (<http://vim-kdepublikuji.cz/>) shrnující základní otázky, které je třeba si nad webovou prezentací časopisů položit kvůli odhalení případného predátorského časopisu

PubMed není Whitelist

Naprosto stěžejním zdrojem informací pro odborníky z lékařských a zdravotnických oborů je databáze PubMed,

některými uživateli označovaná jako MEDLINE PubMed. Zde je třeba skutečně důrazně upozornit na nutnost rozlišovat mezi časopisy, které v MEDLINE jsou indexovány a které nejsou. Jak totiž nedávno správně upozornil Jeffrey Beall [25], databáze MEDLINE zahrnuje asi 5 600 časopisů, jejichž zařazení do databáze podléhá přísným kvalitativním kritériím National Institutes of Health (NIH) v USA [26], zatímco databáze PubMed zahrnuje jak databázi MEDLINE, tak i dalších asi 20 000 časopisů, mezi něž mohly proniknout i ty predátorské. Z těchto důvodů nelze celou databázi PubMed používat jako Whitelist, tj. seznam zavedených časopisů, a zjednodušovat kontrolu časopisů v tom smyslu, že časopis evidovaný v PubMedu je automaticky kvalitní. Naopak o určité kvalitě časopisu vypovídá, je-li indexován právě v části MEDLINE, což lze zjistit dodržением tohoto postupu:

1. na úvodní stránce databáze PubMed (<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed>) klikneme na odkaz „Journals in NCBI Databases“
2. zobrazí se stránka s vyhledávacím polem, nad nímž klikneme na „Advanced Search“
3. na následující stránce zadáme do vyhledávacího pole název časopisu, vlevo upřesníme typ položky na „Journal“ a kliknutím na tlačítko „Search“ zahájíme vyhledávání
4. na stránce s výsledky hledání vlevo v menu klikneme na „Currently indexed in MEDLINE“

Tímto způsobem lze zjistit, zda je časopis evidován v databázi MEDLINE a splňuje kritéria NIH. V každém případě, jak lze doložit na příkladu časopisu *Oncotarget* indexovaném v MEDLINE, nelze zcela vyloučit, že se do MEDLINE nemohlo podařit proniknout některému z predátorských či predátorské znaky vykazujících časopisů. Zjištění časopisu v MEDLINE jen naznačuje, že by se nemělo jednat o predátorský časopis, a může být nápomocno při sporných případech časopisů vykazujících některé z Beallem definovaných znaků predátorství.

Dopady na hodnocení vědy a kontroverze Beallova seznamu

K praktikám vydavatelů predátorských časopisů zaujmají odmítavá stanoviska jak vědecké instituce a vysoké školy, tak i vládní orgány – Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů (KHV), respektive Rada pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI). Oba tyto orgány se během roku 2016 tématu predátorských časopisů věnovaly a vydaly doporučení věnovat této problematice pozornost při hodnocení vědeckých výsledků, přičemž podle RVVI v roce 2016 již došlo u některých výsledků k udělení záporných bodů [27–29]. Je totiž faktem, že již nyní existuje řada publikací vydaných v predátorských časopisech či vydavatelem Lambert Academic Publishing, které pronikly do RVVI i databáze Scopus, a přitom figurují na Beallově seznamu [30–32].

Publikování v predátorských časopisech způsobuje vážnou trhlinu ve stávající *Metodice hodnocení výzkum-*

ných organizací a je otázkou, jak bude tato hrozba přidělování financí za publikace v nich vydané řešena v chystané nové Metodice 2017+. Podle stávající Metodiky je hodnocení časopiseckých článků založeno pouze na jejich indexaci v jedné z databází Web of Science Core Collection, SCOPUS, nebo ERIH PLUS, přičemž odborná kvalita textu (např. originalita výzkumu, prokazatelný přínos pro vědu) je posuzována pouze u časopisů zařazených na *Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR* [33]. Současná metodika tak není zcela imunní proti kladnému bodovému ohodnocení i predátorských nebo predátorské znaky vykazujících časopisů, které pronikly do některé ze jmenovaných databází (např. časopis *International Journal of Agriculture and Biology* je indexován ve Scopusu, přičemž jeho vydavatel Friends Science Publishers figuruje na výše zmíněných seznamech predátorských vydavatelů Jeffreyho Bealla a *Fóra Věda žije!*).

V každém případě autoři budou muset věnovat pozornost výběru časopisů, přičemž si však musejí uvědomit, že spoléhat se jen na Beallův seznam – ať už bude, nebo nebude obnoven – může být navzdory jeho nepopíratelnému přínosu v boji proti praktikám predátorských vydavatelů nedostačující. Jeho autor Jeffrey Beall čelí někdy kritice kvůli subjektivnosti seznamu, protože v některých případech je zařazení časopisu s ohledem na všechny zde popsané znaky predátorských časopisů sporné, ale i kvůli jeho neúplnosti vzhledem k tomu, že opomíjí predátorské časopisy vydávané v jiném než anglickém jazyce [32,34,35]. Navzdory tomu byl donekdávna Beallův seznam jediným komplexním zdrojem informací o praktikách predátorských vydavatelů a prvotním vodítkem při ověřování v tomto příspěvku uvedených predátorských znaků a posuzování míry predátorství časopisu či jeho vydavatele. Ať už bude jeho seznam obnoven, či nikoli, je nespornou zásluhou Jeffreyho Bealla poukázání na naprostou nezbytnost kriticky posuzovat publikační praxi vydavatelů odborných publikací.

Závěr

V současnosti lze jen těžko predikovat další vývoj predátorských vydavatelů. Faktem je, že jejich praktiky jsou natolik závažné, že kupříkladu v USA se jimi z hlediska klamání spotřebitele začala v létě roku 2016 zabývat Federal Trade Commission (obdobu České obchodní inspekce), která již dala podnět k tamějšímu soudu [36]. Takto razantní krok může pochopitelně napomoci k omezení činnosti predátorských vydavatelů, přesto ne všichni musejí být postižitelní a problém tak může vyřešit zejména osvěta a informovanost potenciálních autorů o predátorských praktikách. Tomu má napomoci i tento příspěvek, který shrnuje nejvýraznější znaky predátorských časopisů/vydavatelů. Nápomocny by autorům měly být i jejich domovské instituce prostřednictvím svých oddělení pro vědu a výzkum a knihoven, jejichž informační specialisté musejí být připraveni pomoci autorům rozlišit predátorské

vydavatele od těch důvěryhodných. Samotní autoři ale nemohou očekávat, že administrativní pracovník či knihovník za ně učiní konečné rozhodnutí, zdali je časopis predátorský. Ti jim mohou pomoci při ověření přítomnosti predátorských znaků, přičemž pouze autoři jako odborníci jsou schopni relevantně posoudit odbornou kvalitu příslušného časopisu a učinit výsledné rozhodnutí, je-li daný titul predátorský. Jen při této vzájemné spolupráci oddělení pro vědu a výzkum s knihovnami a autory lze eliminovat riziko publikování v predátorských časopisech.

Literatura

- Pich L, Kratochvíl J. Predátorské časopisy [Internet]. Knihovna univerzitního kampusu 2016 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z WWW: <<https://kuk.muni.cz/vyuka/materialy/predator.php>>.
- Carafoli E. Scientific misconduct: the dark side of science [Internet]. *Fis Acc Lincei* 2015; 26(3): 369–382 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1007/s12210-015-0415-4>>.
- Bartošek M. Vývoj postoje k vědeckým informacím a modelu otevřeného přístupu. In: Dědičová P, Rygelová P, Marek J et al (eds). *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě* [Internet]. 1. ed. VUTIUM: Brno 2016: 12–20 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.13164/book.0a>>. ISBN 978–80–214–5359–3 (PDF).
- Dědičová P. Analýzy ekonomického dopadu otevřeného přístupu – přehled výsledků. In: Dědičová P, Rygelová P, Marek J et al (eds). *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě* [Internet]. 1. ed. VUTIUM: Brno 2016: 53–66 [cited 2016 Nov 7]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.13164/book.0a>>. ISBN 978–80–214–5359–3 (PDF).
- Butler D. Investigating journals: The dark side of publishing [Internet]. *Nature News* 2013; 495(7442): 433 [cit. 2016–05–05]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1038/495433a>>.
- Straková L, Marek J. Národní politiky otevřeného přístupu. In: Dědičová P, Rygelová P, Marek J et al (eds). *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě* [Internet]. 1. ed. VUTIUM: Brno 2016: 67–83 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.13164/book.0a>>. ISBN 978–80–214–5359–3 (PDF).
- Evropský parlament. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1290/2013 [Internet]. EUR-Lex: Access to European Union law. 2013 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1478332318069&uri=CELEX:32013R1290>>.
- Poynder R. The Open Access Interviews: Dove Medical Press [Internet]. Open and Shut? 2008 [cit. 2016–05–05]. Dostupné z WWW: <<http://poynder.blogspot.com/2008/11/open-access-interviews-dove-medical.html>>.
- Beall J. Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers [Internet]. 3. ed. Denver: University of Colorado 2015 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <http://web.archive.org/web/*/https://scholarlyoa.files.wordpress.com/2015/01/criteria-2015.pdf>.
- Nguyen VM, Haddaway NR, Gutowsky LFG et al. How long is too long in contemporary peer review? Perspectives from authors publishing in conservation biology journals [Internet]. *PLoS ONE* 2015; 10(8): 1–20 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1371/journal.pone.0132557>>.
- Bruner T. Prostate cancer paper flagged by ORI is retracted following PETA prompt [Internet]. Retraction Watch 2015 [cit. 2016–05–01]. Dostupné z WWW: <<http://retractionwatch.com/2015/10/19/prostate-cancer-paper-flagged-by-ori-is-retracted-following-peta-prompt/#more-33295>>.
- Clark J, Smith R. Predatory journals – wolves in wolves' clothing? [Internet]. *The BMJ* 2016; 350:h210 [cit. 2016–11–23]. Dostupné z WWW: <<http://www.bmj.com/content/350/bmj.h210/rr-2>>.
- Kasík P. Mladí vědci ukázali, jak ČR přichází o miliony kvůli vědeckým predátorům [Internet]. iDNES.cz. 2016 [cit. 2016–11–09]. Dostupné z: <http://technet.idnes.cz/predatorske-casopisy-scopus-experiment-bealluv-seznam-pjl/-veda.aspx?c=A160603_140135_veda_pka>.
- Babinský J, Krejčíř V. Representation of Ukrainian Crisis in Czech Media: Explicit and Implicit Bias in the News Coverage of the Ukrainian-Russian Conflict [Internet]. *Mediterr J Soc Sci* 2016; 7(4): 435 [cit. 2016–11–09]. Dostupné z WWW: <<http://www.mcser.org/journal/index.php/mjss/article/download/9339/9019>>.
- Rygelová P. Postoj nakladatelů k otevřenému přístupu. In: Dědičová P, Rygelová P, Marek J et al (eds). *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě* [Internet]. 1. ed. VUTIUM: Brno 2016: 135–150 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.13164/book.0a>>. ISBN 978–80–214–5359–3 (PDF).
- Beall J. Hijacked Journals [Internet]. Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing 2014 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20170111172313/https://scholarlyoa.com/other-pages/hijacked-journals/>>.
- Beall J. Hijacked Journals Are Still a Problem [Internet]. Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing 2016 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20160521182925/https://scholarlyoa.com/2016/05/19/hijacked-journals-are-still-a-problem/>>.
- Dadkhan M, Maliszewski T, Jazi MD. Characteristics of Hijacked Journals and Predatory Publishers: Our Observations in the Academic World [Internet]. *Trends Pharmacol Sci* 2016; 37(6): 415–418 [cit. 2016–11–27]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1016/j.tips.2016.04.002>>.
- Harlow M, Lee K-H, Winn M. Origins of cancer symposium 2016: exploring tumor complexity [Internet]. *Genes Cancer* 2016; 7(9–10): 288–291 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z WWW: <<http://www.impactjournals.com/Genes&Cancer/files/papers/1/119/119.pdf>>.
- Singleton KR, Wood KC. Narrowing the focus: a toolkit to systematically connect oncogenic signaling pathways with cancer phenotypes [Internet]. *Genes Cancer* 2016; 7(7–8): 218–228 [cit. 2016–11–07]. Dostupné z WWW: <<http://www.impactjournals.com/Genes&Cancer/index.php?pii=112>>.
- Beall J. USF Associate Dean is Tied to Dozens of Predatory Journals [Internet]. Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing 2016 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20161018025533/https://scholarlyoa.com/2016/09/01/usf-associate-dean-is-tied-to-dozens-of-predatory-journals/>>.
- Beall J. Open-Access Journal Charges People to Serve on Its Editorial Board [Internet]. Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing 2016 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/2016111145057/https://scholarlyoa.com/2016/09/08/open-access-journal-charges-people-to-serve-on-its-editorial-board/>>.
- Vystrčilová M, Novotný V. Estimation of Age at Death Using Teeth [Internet]. *Variability and Evolution* 2000; 8:39–49 [cit. 2016–05–05]. Dostupné z WWW: <<http://www.staff.amu.edu.pl/~anthro/pdf/ve/vol008/03vyst.pdf>>.
- Rai B, Dhattarwal S, Anand S. Five Markers of Changes in Teeth: An Estimating of Age [Internet]. *The Internet Journal of Forensic Science* 2005; 1(2): 1–4 [cit. 2016–05–05]. Dostupné z WWW: <<http://print.ispub.com/api/0/ispub-article/13292>>.
- Beall J. Don't Use PubMed as a Journal Whitelist [Internet]. Scholarly Open Access: Critical analysis of scholarly open-access publishing 2016 [cit. 2017–01–17]. Dostupné z WWW: <<http://web.archive.org/web/20170114052258/https://scholarlyoa.com/2016/10/20/dont-use-pubmed-as-a-journal-whitelist/>>.
- U.S. National Library of Medicine. Fact Sheet: MEDLINE® Journal Selection [Internet]. U.S. National Library of Medicine 2016 [cit. 2016–11–09]. Dostupné z WWW: <<https://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/jssel.html>>.
- Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. Predátorské časopisy [Internet]. Úřad vlády České republiky: Praha 2016 [cit. 2016–11–14]. Dostupné z WWW: <http://www.vyzkum.cz/storage/att/CFF7C4CD264E513E27E1B294EA15A5A6/86-3d1_Predatorske.doc>.
- Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. Zápis z 87. jednání KHV konaného dne 6. 6. 2016 [Internet]. Úřad vlády České republiky: Praha 2016 [cit.

2016–11–14]. Dostupné z WWW: <<http://vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=780525>>.

29. Komise pro hodnocení výsledků výzkumných organizací a ukončených programů. Zápis z 312. zasedání Rady pro výzkum, vývoj a inovace [Internet]. Úřad vlády České republiky: Praha: 2016 [cit. 2016–11–14]. Dostupné z WWW: <<http://vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=766310&ad=1&attid=772342>>.

30. Fórum Věda žije! Seznam predátorských časopisů, které pronikly do RIVu [Internet]. Věda žije! Akademický antipredátor 2016 [cit. 2016–11–14]. Dostupné z WWW: <http://antipredator.vedazije.cz/predatory_journals_riv.txt>.

31. Fórum Věda žije! Seznam vydavatelů, kteří jsou na Beallově seznamu i ve Scopusu [Internet]. Věda žije! Akademický antipredátor 2016 [cit. 2016–11–14]. Dostupné z WWW: <http://antipredator.vedazije.cz/beall_scopus_common.csv>.

32. Macháček V, Srholec M. Predátorské časopisy ve Scopusu [Internet]. Národohospodářský ústav AV ČR: Praha 2016 [cit. 2016–11–23]. Dostupné z WWW: <http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_16_2016_Predatorske_casopisy_ve_Scopusu/files/downloads/IDEA_Studie_16_2016_Predatorske_casopisy_ve_Scopusu.pdf>.

33. Úřad vlády České republiky. Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací a hodnocení výsledků ukončených programů (platná pro léta 2013 až 2016) [Internet]. Úřad vlády České republiky:

Praha 2013 [cit. 2016–11–15]. Dostupné z WWW: <<http://vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=685899>>.

34. Bloudford-Indelicato M. Backlash after Frontiers journals added to list of questionable publishers [Internet]. Nature 2015; 526(7575): 613 [cit. 2016–05–01]. Dostupné z DOI: <<http://dx.doi.org/10.1038/526613f>>.

35. Büchler T. Máme se bát predátorských časopisů? [Internet]. Klin onkol 2016; 29(2): 85–85 [cit. 2016–11–28]. Dostupné z WWW: <<http://www.linkos.cz/files/klinicka-onkologie/203/4946.pdf>>.

36. FTC Charges Academic Journal Publisher OMICS Group Deceived Researchers: Complaint Alleges Company Made False Claims, Failed To Disclose Steep Publishing Fees [Internet]. Federal Trade Commission: Protecting America's Consumers 2016 [cit. 2016–11–27]. Dostupné z WWW: <<https://www.ftc.gov/news-events/press-releases/2016/08/ftc-charges-academic-journal-publisher-omics-group-deceived>>.

Mgr. Jiří Kratochvíl, Ph.D.

✉ kratec@ukb.muni.cz

Knihovna univerzitního kampusu MU, Brno

<http://kuk.muni.cz>

Doručeno do redakce 8. 12. 2016

85TH EAS
CONGRESS

April
23-26
2017
PRAGUE
CZECH REPUBLIC

www.eas2017.com